

II Interdyscyplinarna Konferencja Operologiczna
Alchemia opery: ingrediencje – receptury – procedury

Warszawa, 26–27 listopada 2025
Instytut Sztuki Polskiej Akademii Nauk

Organizatorzy:
Zakład Muzykologii IS PAN
Pracownia Teatru Dawnego IS PAN

Dokonująca się na operowej scenie synteza sztuk, mediów i tworzyw jest jednocześnie największym atutem gatunku, jak i powodem nieustających poszukiwań „właściwego” kształtu, jaki powinien przyjąć spektakl teatru muzycznego. Zawarta w tytule metafora zaprasza do objęcia spojrzeniem badawczym wewnętrznej dynamiki kształtowania się i estetycznego funkcjonowania (prezentowania się, recepcji) dzieła operowego, ujętej w aspektach różnorodności użytych składników (*ingrediencji*) oraz zastosowanych sposobów ich połączenia w artystyczną całość (*receptur, procedur*). Wiodące pojęcie *alchemii* wskazuje na nieoczywisty czy wręcz irracjonalny charakter tego procesu, powołującego do życia estetyczną całość dającą się opisać raczej jako rezultat alchemicznej transmutacji użytych substratów niż prosta suma zestawionych części. Wyrażony tą metaforą postulat metodologiczny sprowadza się w najkrótszym ujęciu do idei ścisłego zintegrowania analizy strukturalnych i „tworzywowych” aspektów dzieła (rozumianego zarówno jako wielopłaszczyznowy „tekst”, jak i jako widowisko sceniczne) z badaniem ich funkcjonalności na wyższych stopniach konstytucji utworu – aż do najwyższego, tj. estetycznej integralności dzieła.

Proponowana formuła w zamierzeniu objąć ma szerokie spektrum problemów, które roboczo podzielić można na kilka grup zagadnień:

- opera jako (udany lub nie) amalgamat heterogenicznych tworzyw, komponentów, mediów: literatury, muzyki, ruchu scenicznego i sztuk plastycznych; słowa

mówionego, słowa śpiewanego i form pośrednich (recytatyw, melodrama, Sprechgesang); muzyki instrumentalnej i muzyki wokalne. Historyczne konwencje i koncepcje struktury dzieła operowego jako receptury łączenia wymienionych elementów inspirowane odmiennymi wizjami estetycznymi osiąganymi tą drogą rezultatów; opera dialogowa *versus* opera w całości śpiewana, opera numerowa *versus* postulat organicznej jedności dzieła, swobodna operowa adaptacja dzieła literackiego *versus Literaturoper*.

- **opera jako przedmiot estetyczny o wyjątkowo bogatej i wielopłaszczyznowej budowie.** Pytanie o operową „alchemię” jako współgranie elementów wyodrębniających się w procesie estetycznego doświadczania dzieła. Analiza strukturalistyczna; kwestia „warstw” dzieła operowego (nawiązania lub próby przeniesienia na grunt refleksji nad operą fenomenologicznych i semiologicznych modeli dzieła sztuki wypracowanych w pismach Romana Ingardena, Rolanda Barthesa, Jurija Lotmana, Umberta Eco i innych); problem estetycznych składowych czy też dynamicznie rozumianych współczynników dzieła (jak np. „narracja” i „głos” w rozumieniu zaproponowanym przez Carolyn Abbate); muzyka pomiędzy funkcją ekspresyjną, narracyjną i diegetyczną. Inkorporacja do dzieła operowego elementów „obcych” estetyk gatunkowych: pantomimy, teatru mówionego, pieśni (*das Lied*), symfonii.

- **„alchemia” sceniczna:** twórcze napięcia pomiędzy tekstowymi i performatywnymi składowymi spektaklu i ich estetyczne rezultaty, widowisko operowe jako wypadkowa dążeń wielu (szeroko rozumianych) współautorów, zmienność i nieuchwytność dzieła operowego w wielości jej scenicznych realizacji.

Mamy nadzieję, że zaproponowane podejście okaże się pretekstem do odświeżenia spojrzeń na tradycyjne czy wręcz klasyczne problemy konstrukcji dzieła operowego, będące przedmiotem dyskusji twórców i teoretyków już od początków istnienia gatunku. Liczymy zarazem na zaistnienie na naszej konferencji zagadnień, zjawisk i dzieł spoza ściśle rozumianego kanonu, jak np. poszukiwań formalnych czy konstrukcyjnych związanych z kształtowaniem się nowych gatunków opery w kręgu narodowych teatrów wernakularnych XVIII i XIX wieku, czy też findesiècle’owych eksperymentów polegających na kompilacji różnych poetyk operowych, np. modernistycznej praktyki łączenia postulatów wagneryzmu z operowym weryzmem, naturalizmem lub ekspresjonizmem, próby urzeczywistnienia idei *Literaturoper*.

* * *

Uprzejmie prosimy o zgłaszanie do końca czerwca 2025 r. deklaracji aktywnego uczestnictwa wraz z tematem wystąpienia. 30 września 2025 r. jest nieprzekraczalnym terminem nadsyłania pełnych zgłoszeń (tematu wraz z abstraktem, krótkiego biogramu wraz ze stopniem/tytułem naukowym i afiliacją

akademicką, oraz zgody na udostępnienie treści zgłoszenia w otwartym dostępie online).

Przewidujemy nieprzekraczalny czas 20 minut dla referatów z dodatkowym czasem na dyskusję. Propozycje panelu dyskusyjnego prosimy zgłaszać w formie abstraktu obejmującego dane uczestników (jak w zgłoszeniach referatów), zarys dyskutowanej tematyki oraz zwięzłe streszczenia wstępnych wypowiedzi poszczególnych panelistów. Czas przeznaczony na panel ustalany będzie indywidualnie w kontakcie z osobami zgłaszającymi.

Nie pobieramy opłat konferencyjnych. Zapewniamy poczęstunek podczas przerw kawowych. Uczestnicy we własnym zakresie pokrywają koszty podróży i zakwaterowania.

Komitet organizacyjno-programowy:

dr Jakub Chachulski (Instytut Sztuki PAN)

dr hab. Patryk Kencki, prof. PWSFTiT (Instytut Sztuki PAN, Państwowa Wyższa Szkoła Filmowa, Telewizyjna i Teatralna im. Leona Schillera)

dr Małgorzata Sułek (Akademia Muzyczna im. G. i K. Bacewiczów w Łodzi)

dr hab. Grzegorz Zieziula, prof. IS PAN (Instytut Sztuki IS PAN)